

GLOBAL MUAMMOLARNING MILLIY VA MINTAQAVIY DARAJADAGI
YECHIMLARINI TOPISH**Mahmudov Mirsaid****Nurmamatov Shaxriyor****Termiz davlat pedagogika instituti****Ijtimoiy gumanitar fanlarni o'qitish****metodikasi (Tarix)1-kurs magistrantlari**<https://doi.org/10.5281/zenodo.20761982>

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy globallashuv sharoitida insoniyat oldida turgan global muammolar hamda ularning milliy va mintaqaviy darajadagi yechimlari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Xususan, ekologik muammolar, iqlim o'zgarishi, suv resurslari taqchilligi, kambag'allik, oziq-ovqat xavfsizligi, migratsiya, terrorizm va pandemiyalar kabi global tahdidlarning mohiyati ochib beriladi. Shuningdek, O'zbekiston va Markaziy Osiyo davlatlari misolida mazkur muammolarni hal etishda xalqaro hamkorlik, mintaqaviy integratsiya va milliy siyosatning ahamiyati yoritiladi.

Kalit so'zlar: Global muammolar, globallashuv, mintaqaviy hamkorlik, ekologiya, iqlim o'zgarishi, suv xavfsizligi, barqaror rivojlanish, Markaziy Osiyo, O'zbekiston.

АННОТАЦИЯ: В статье рассматриваются глобальные проблемы современности и пути их решения на национальном и региональном уровнях. Анализируются вопросы изменения климата, экологической безопасности, водных ресурсов, бедности, миграции, продовольственной безопасности и международного сотрудничества. Особое внимание уделяется опыту Узбекистана и стран Центральной Азии в решении глобальных вызовов.

Ключевые слова: глобальные проблемы, глобализация, региональное сотрудничество, экология, изменение климата, водная безопасность, устойчивое развитие

ABSTRACT: This article examines major global challenges facing humanity and explores possible solutions at national and regional levels. Particular attention is given to climate change, environmental degradation, water scarcity, poverty, migration, food security, and international cooperation. The experience of Uzbekistan and Central Asian countries in addressing global challenges is analyzed from the perspective of sustainable development.

Keywords: global challenges, globalization, regional cooperation, climate change, water security, sustainable development, Central Asia.

KIRISH

XXI asr boshlarida globallashuv jarayonlarining jadallashuvi dunyo mamlakatlari o'rtasidagi iqtisodiy, siyosiy va madaniy aloqalarni yanada kuchaytirdi. Shu bilan birga, insoniyat taraqqiyoti oldida yangi tahdid va muammolar ham paydo bo'ldi. Ularning ayrimlari alohida davlatlar hududidan chiqib, butun dunyo hamjamiyatining umumiy muammosiga aylandi.

Bugungi kunda iqlim o'zgarishi, ekologik inqiroz, suv resurslari tanqisligi, oziq-ovqat xavfsizligi, xalqaro terrorizm, noqonuniy migratsiya va pandemiyalar global muammolar sifatida e'tirof etilmoqda. Ushbu muammolarni biror davlat mustaqil ravishda hal qila olmaydi. Shu sababli milliy, mintaqaviy va xalqaro darajadagi hamkorlik mexanizmlarini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotning maqsadi global muammolarning mohiyatini ochib berish hamda ularni milliy va mintaqaviy darajada hal etish mexanizmlarini tahlil qilishdan iborat.

Tadqiqot davomida:

- tarixiylik prinsipi;
- tizimli tahlil;
- qiyosiy-tarixiy metod;
- statistik tahlil;
- umumlashtirish va sintez usullaridan foydalanildi.

Ilmiy adabiyotlarda global muammolar deganda butun insoniyat taraqqiyotiga ta'sir ko'rsatadigan va xalqaro hamkorlik asosida hal etilishi mumkin bo'lgan muammolar tushuniladi.

Global muammolarning asosiy xususiyatlari:

- umumbashariy xarakterga egaligi;
- davlat chegaralari bilan cheklanmasligi;
- insoniyat xavfsizligiga tahdid solishi;
- xalqaro hamkorlikni talab qilishi.

Zamonaviy global muammolar quyidagi guruhlariga bo'linadi:

1. Ekologik muammolar.
2. Demografik muammolar.
3. Energetika va resurslar muammosi.
4. Oziq-ovqat xavfsizligi muammosi.
5. Xalqaro xavfsizlik muammolari.
6. Pandemiya va sog'liqni saqlash muammolari.

Iqlim o'zgarishi bugungi kunda insoniyat oldidagi eng dolzarb global muammolardan biridir. BMT ma'lumotlariga ko'ra, Yer atmosferasidagi issiqxona gazlarining ko'payishi global haroratning oshishiga olib kelmoqda. Natijada:

- qurg'oqchiliklar kuchaymoqda;
- suv resurslari kamaymoqda;
- tabiiy ofatlar soni ortmoqda;
- biologik xilma-xillik qisqarmoqda.

Markaziy Osiyo mintaqasi ham iqlim o'zgarishidan sezilarli darajada zarar ko'rayotgan hududlardan biri hisoblanadi.

Markaziy Osiyodagi eng yirik ekologik muammolardan biri bu Orol dengizi fojiasidir. Orol dengizining qurishi natijasida:

- millionlab gektar yerlar sho'rlanishga uchradi;
- aholi salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatildi;
- ekologik muvozanat buzildi.

O'zbekiston tashabbusi bilan BMT huzurida Orolbo'yi mintaqasini ekologik innovatsiyalar hududi deb e'lon qilish bo'yicha muhim qarorlar qabul qilindi.

Suv XXI asrning strategik resurslaridan biri hisoblanadi.

Markaziy Osiyoda suv resurslarining asosiy qismi:

Amudaryova va Sirdaryo havzalarida shakllanadi. Mintaqa davlatlari o'rtasida suv resurslaridan oqilona foydalanish masalasi doimiy hamkorlikni talab etadi.

So'nggi yillarda O'zbekiston:

- transchegaraviy suv resurslaridan oqilona foydalanish;
- suv tejovchi texnologiyalarni joriy etish;

- suv diplomatiyasini rivojlantirish

yo'nalishlarida muhim tashabbuslar bilan chiqmoqda.

Kambag'allik global miqyosdagi eng dolzarb muammolardan biri bo'lib qolmoqda. Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, dunyoda yuz millionlab insonlar qashshoqlik sharoitida yashamoqda.

Kambag'allik:

- ta'lim olish imkoniyatlarini cheklaydi;
- sog'liqni saqlash xizmatlaridan foydalanishni qiyinlashtiradi;
- ijtimoiy tengsizlikni kuchaytiradi.

O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylangan.

Xalqaro terrorizm va xavfsizlik masalalari

Global xavfsizlikka tahdid solayotgan omillardan biri xalqaro terrorizm va ekstremizmdir.

Bugungi kunda terrorizm:

- siyosiy barqarorlikka;
- iqtisodiy taraqqiyotga;
- inson huquqlariga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Markaziy Osiyo davlatlari terrorizmga qarshi kurashishda o'zaro hamkorlikni kuchaytirib bormoqda. Bu borada Shanghai Cooperation Organisation va United Nations doirasidagi hamkorlik muhim ahamiyatga ega.

Pandemiyalar va global salomatlik xavfsizligi

COVID-19 pandemiyasi insoniyat tarixidagi eng yirik global sinovlardan biri bo'ldi. Pandemiya shuni ko'rsatdiki:

- bir davlatdagi sog'liqni saqlash muammosi qisqa muddatda global xavfga aylanishi mumkin;
- xalqaro hamkorlik va ilmiy hamkorlik muhim ahamiyatga ega;
- sog'liqni saqlash tizimining barqarorligi milliy xavfsizlik omiliga aylandi.

O'zbekiston pandemiya davrida aholini ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va tibbiyot tizimini mustahkamlash bo'yicha qator choralarni amalga oshirdi.

GLOBAL MUAMMOLARNING MILLIY DARAJADAGI YECHIMLARI

Global muammolarni hal etishda har bir davlat quyidagi yo'nalishlarga e'tibor qaratishi lozim:

1. Barqaror iqtisodiy rivojlanish.
2. Ekologik siyosatni kuchaytirish.
3. Ta'lim tizimini rivojlantirish.
4. Innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash.
5. Ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish.
6. Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlikni oshirish.

O'zbekistonning "Yangi O'zbekiston – 2030" strategiyasi ham mazkur maqsadlarga xizmat qilmoqda.

Mintaqaviy hamkorlik global muammolarni hal etishning muhim omili hisoblanadi. Markaziy Osiyo davlatlari quyidagi yo'nalishlarda hamkorlik qilmoqda:

- ekologik xavfsizlik;
- suv resurslari boshqaruvi;
- transport kommunikatsiyalari;
- energetika;

- oziq-ovqat xavfsizligi;
- chegaraoldi hamkorligi.

So'nggi yillarda Markaziy Osiyo davlatlari rahbarlarining maslahat uchrashuvlari mintaqaviy integratsiyani mustahkamlashda muhim rol o'ynamoqda.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, global muammolar zamonaviy dunyoning eng murakkab va dolzarb masalalaridan biridir. Iqlim o'zgarishi, suv tanqisligi, kambag'allik, terrorizm va pandemiyalar kabi tahdidlar insoniyatning barqaror taraqqiyotiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Mazkur muammolarni samarali hal etish uchun milliy siyosat va mintaqaviy hamkorlik o'zaro uyg'unlashgan holda amalga oshirilishi lozim. O'zbekistonning ekologik xavfsizlik, suv diplomatiyasi, kambag'allikni qisqartirish va mintaqaviy hamkorlik sohasidagi tashabbuslari global muammolarni hal etishga qaratilgan muhim amaliy qadamlar sifatida baholanishi mumkin.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Robertson R. Globalization: Social Theory and Global Culture. – London, 1992.
2. Beck U. What is Globalization? – Cambridge, 2000.
3. Giddens A. The Consequences of Modernity. – Stanford, 1990.
4. United Nations. Our Common Future. – New York, 1987.
5. United Nations. Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. – New York, 2015.
6. IPCC. Climate Change Report 2023. – Geneva, 2023.
7. World Bank. Poverty and Shared Prosperity 2024. – Washington, 2024.
8. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent, 2021.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-60-son Farmoni. 28.01.2022.
10. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.